

همایش علمی-پژوهشی مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه فرهنگیان، آموزش و پرورش، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان ارشاد اسلامی، سازمان شهرداری (استان کرمانشاه) مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (استان تهران) و ...))

سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در ۸ پایگاه ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۱۱ اسفند ۱۴۰۱ شماره مقاله: ۱۹/۸۱۷۵ رده بندی کنگره: الف ۲۲/۳۵۹

بررسی فقهی و حقوقی حضانت و ارث در کودکان

متولد شده به روش تلقیح مصنوعی

محمد چراغیان

کارشناس ارشد، رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشگاه پیام نور، مرکز خرم آباد، لرستان

فروزان رضایی

پژوهشگر و محقق

چکیده

امروزه یکی از راههای درمان ناباروری بحث تلقیح مصنوعی (اهدای جنین) است. تلقیح مصنوعی در نگاه کلی به دو روش انجام می‌گیرد: الف - تلقیح نطفه زن و شوهر شرعی و قانونی ب - تلقیح نطفه زن با مرد بیگانه و یا بالعکس. در نوع اول همه فقها تقریباً متفق القول هستند که کودک متولد شده در این روش همانند کودکان معمولی از حقوق خویش مثل، حضانت، ارث، نفقه، تابعیت و ... بهره مند خواهد شد. اما نوع دوم تلقیح محل اختلاف نظرات و مناقشات فقها و همچنین حقوقدانان است. موافقان با این روش کودک را مستحق بهره‌مندی از حقوقش دانسته و از آن دفاع می‌کنند ولی مخالفان با این شیوه از تلقیح بسیاری از حقوق طفل را مبهم و حتی وی را محروم می‌دانند. البته قانون نحوه‌ی اهدای جنین مصوب سال ۱۳۸۲ صراحتاً در ماده ۳ بیان داشته که رابطه فرزند متولد شده در این روش با زوجین پذیرنده جنین، رابطه‌ی نسبی قانونی یا در حکم نسب است.

واژگان کلیدی: تلقیح مصنوعی، ناباروری، حضانت، ارث، اهدای جنین.

بخش اول: کلیات

بند اول: مقدمه

در دنیای امروز با توجه به پیشرفت علوم و فنون در حوزه‌های مختلف بشر تا حدودی توانسته است برخی مشکلات را که در زمان خود غیرقابل حل و صعب بودند، حل کرده و راهی برای غلبه بر آنان بیابد. یکی از این مشکلات که علم به حل آن پرداخت مشکل ناباروری و یا عدم تشکیل جنین در زوجهای نابارور بود. خود این مقوله در دنیای علم پزشکی به روشهایی مانند رحم اجاره‌ای و تلقیح مصنوعی یا همان اهدای جنین در بسیاری از ناباروری‌ها موفقیت آمیز بوده و منتج به تولد کودک شده و می‌شود. و اما همین روش تلقیح مصنوعی در فقه امامیه و حقوق اسلامی به لحاظ شرعی بررسی گردیده و پر واضح است که با توجه به نوظهور بودن موضوع، مخالفان و موافقان دارد. جدای از بحث مخالفان با این روش، جا دارد پس از اینکه دیدگاه موافقان روش اهدای جنین (تلقیح مصنوعی) را پذیرفتیم در خصوص آثار مترتب بر کودکان متولد شده از این روش نیز بحث و تحقیق شود. در مقاله‌ی حاضر به بررسی حضانت و توارث این کودکان از دیدگاه فقه امامیه و حقوق اسلامی با استفاده از منابع فقهی و حقوقی پرداخته شده است. امید که قدمی هرچند کوچک در راه رفع شبهات برداشته و راهی برای تحقیق و بررسی بهتر برای محققان این حوزه باز شده باشد.

بند دوم: مفاهیم شناسی

• تلقیح مصنوعی:

تلقیح از واژه لقاح گرفته شده که در زبان عربی به معنای قبول منی حیوان نر توسط حیوان ماده و به عبارت دیگر آبستن شدن و باردار شدن است. در لسان عرب و نیز النهایه به معنی منی حیوان نر معنی شده است و برخی آنرا فرایندی معنی کرده‌اند که طی آن سلول‌های نر و ماده باهم ترکیب می‌شوند و سلول تخم را به وجود می‌آورند. (ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۵)

و اما امروزه تلقیح مصنوعی به کاشت نطفه در رحم از غیر طریق آمیزش اطلاق می‌شود. پس در اصطلاح فقهی و پزشکی تلقیح مصنوعی بدین مفهوم است که اسپرم و تخمک به وسیله ابزارهای خاصی غیر از مقاربت و نزدیکی ترکیب شوند. (انصاریان، حسین، نظام الاسره فی الاسلام ج ۱، ص ۱۴۹)

(محلاتی، شهربانو، بررسی خلاءهای قانونی حقوق کودک ناشی از تلقیح مصنوعی ص ۲۶)

• حضانت:

در فقه امامیه حضانت به معنی سرپرستی کودکان و نظارت بر سرپرستی آنان تا رسیدن به زمان بلوغ می‌باشد.

از بررسی دیدگاههای مختلف فقها چنین به دست آمده که حضانت کودک به ترتیب اولویت بر والدین واجب کفایی است. در خصوص حضانت اطفال به طور معمول و مطابق قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران نکاتی در قالب چند ماده بیان شده که جهت فهم دقیق مسئولیت نگهداری کودکان (حضانت) به مواردی از آن اشاره می‌شود. در ماده ۱۱۶۸ قانون مدنی چنین آمده: «نگهداری اطفال هم حق و هم تکلیف ابوبین است.»

برای حضانت و نگهداری طفلی که ابوبین او از هم جدا شده‌اند، مادر تا سن هفت سالگی اولویت دارد و پس از آن با پدر است. (ماده ۱۱۶۹ قانون مدنی، اصلاحی مصوب ۰۶/۰۵/۱۳۸۲ مجلس شورای اسلامی)

تبصره: بعد از هفت سالگی در صورت حدوث اختلاف، حضانت طفل با رعایت مصلحت کودک به تشخیص دادگاه می‌باشد.

در صورت فوت یکی از ابوبین حضانت طفل با آنکه زنده است خواهد بود هرچند متوفی پدر طفل بوده و برای او قیم معین کرده باشد (همان منبع آماده ۱۱۷۱)

بخش دوم: اقسام تلقیح مصنوعی

تلقیح مصنوعی در نگاه کلی به دو دسته است:

الف: اگر برای این کار از منی خود زن استفاده شود به آن تلقیح هومولوگ (AIH) می‌گویند.
ب: اگر در تلقیح از منی مردی بیگانه (غیر از شوهر) استفاده شود تلقیح هتروولوگ (TDI) به کار می‌رود. (مجله علمی - پژوهشی سازمان نظام پزشکی - دوره ۳۷ - شماره ۳ - پاییز ۱۳۹۸)

• دیدگاه مخالفان تلقیح مصنوعی از منظر فقهی

مخالفان با تلقیح مصنوعی، البته نوعی که در آن تلقیح اسپرم غیر شوهر به رحم زن بیگانه باشد، استناد به برخی آیات قرآن نمودند به این شرح:

«قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ... وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ، إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ، أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ، فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (مومنون ۵ تا ۷)

و آنانکه شرمگاه شان را از حرام نگه دارند، مگر بر همسران یا کنیزان خویش که (برای آمیزش با آنان) سرزنش نشوند.»

یا در سوره نور آیه ۳۱ آمده است: «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ بَعْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ»

«یعنی ای پیامبر به زندهای مومنه بگو که چشمهای خود را از دیدن بیگانه به شهوت ببندند و فروج (آلت تناسلی) خود را از زشتیها نگه دارند.»

در آیه ۵ سوره مومنون مژده رستگاری به آنها که فروج و اندام شان را از عمل حرام نگه میدارند داده شده است.

و اما از نظر اکثر فقهای امامیه تلقیح با اسپرم بیگانه جایز نیست.
امام خمینی (ره) تلقیح نطفه اجنبی به اجنبیه را جایز نمیداند. از نظر ایشان در صورت انجام آن با علم و عمل در الحاق فرزند به صاحب نطفه اشکال وجود دارد.

از نظر آیت الله بروجرودی (ره) آنچه از مفاهیم ادله بر میآید این است که تلقیح مصنوعی مرد اجنبی بر زن اجنبیه خواه دارای زوج باشد و یا نباشد حرام است. ایشان تلقیح منی شوهر را به زن خود محل اشکال و تأمل دانسته است.

آیت الله مرعشی نجفی، آیت الله فاضل لنکرانی، آیت الله جواد تبریزی و آیت الله نوری همدانی نیز چنین تلقیحی را حرام میدانند.

بخش سوم: نظرات برخی فقهای موافق با تلقیح مصنوعی

برای تلقیح مصنوعی چند راه شرعی وجود دارد، ۱ - مانند؛ نطفه زن و شوهری را گرفته و در خارج رحم ترکیب نموده، سپس جنین حاصل را به زن نابارور خواهان فرزند منتقل کنند، چنین تلقیحی از نظر شرعی مجاز است؛ زیرا ترکیب بین نطفه زن و شوهر شرعی صورت گرفته و پس از ترکیب درحقیقت جنین به رحم زن نابارور منتقل شده است. البته در این فرض زوجین که هر دو نابارورند، به آن بچه محرم هستند ولی پدر و مادر او محسوب نمیشوند بلکه پدر و مادر او، صاحبان اصلی نطفه هستند که زن و شوهر میباشند. (پایگاه اطلاع رسانی دفتر آیت الله العظمی مکارم شیرازی)

۲ - در صورتی که زن نابارور نباشد و اشکال از ناحیه شوهرش باشد. میتواند از همسرش طلاق بگیرد و پس از سپری شدن عده طلاق به عقد موقت مرد باروری در آید (هرچند هرگز آن مرد را نبیند) پس در زمان عقد موقت نطفه این زن و مرد که اکنون زن و شوهر همدیگر محسوب می شوند را گرفته و در خارج رحم ترکیب میکنند. پس از پایان عقد موقت یا بخشش باقیمانده مدت، زن مذکور بدون رعایت عده به عقد شوهر سابق در میآید.

زیرا فرض بر این است که در عقد موقت آمیزش صورت نگرفته و نیازی به عده نیست. پس جنین حاصل در رحم آن زن نابارور کشت میگردد. در این فرض، فرزند تلقیح، فرزند حقیقی زن و مرد صاحب نطفه محسوب می شود و بر شوهر این زن هم محرم میباشد زیرا ربیبه او به شمار می رود ربیبه نسبی نه رضاعی.

۳- چنانچه نطفه مرد سالم ولی تخمک زن مشکل داشته باشد، مرد میتواند با زن مجردی ازدواج نماید البته بصورت عقد موقت (و حتی بدون اینکه همدیگر را ببینند) نطفه مرد و آن زن را بگیرند و در زمان عقد موقت ترکیب نموده، سپس به رحم همسر دائمیاش منتقل کنند، در اینصورت آن بچه، فرزند حقیقی

آن مرد و زن صاحب نطفه میباید و بر همسر دائمیاش نیز محرم میگردد. زیرا فرزند شوهرش محسوب میگردد.

اما در صورت چهارم و پنجم که نطفه از خود زن و شوهر است و در خارج از رحم ترکیب شده و به رحم زن دیگری منتقل میگردد، یا پس از تقویت به رحم همان زن بازگردانده میشود مشکل شرعی ندارد. ولی در صورت چهارم زن پذیرای جنین و در صورتی که متاهل باشد باید رضایت شوهرش را کسب کند.

به علاوه با توجه به این که غالباً عملیات تلقیح مستلزم لمس و نظر حرام است باید فقط به موارد ضرورت قناعت شود و در غیر ضرورت از این کار صرف نظر نمایند. (حیلههای شرعی و چاره جوییهای صحیح، مکارم شیرازی، ناصر، تهیه و تنظیم: علیان نژادی، ابوالقاسم، مدرسه الامام علی بن ابیطالب(علیه السلام)، قم، ۱۴۲۸ قمری، چاپ دوم، ص ۱۵۱)

• برخی استفتائات آیت الله العظمی خامنه ای در مورد تلقیح مصنوعی

سؤال ۱۲۷۲: الف - آیا لقاح آزمایشگاهی در صورتی که اسپرم و تخمک از زن و شوهر شرعی باشد جایز است؟

ب - بر فرض جواز آیا جایز است این کار توسط پزشکان اجنبی صورت بگیرد؟ و آیا فرزندی که از این طریق به دنیا می آید ملحق به زن و شوهری است که صاحب اسپرم و تخمک هستند؟

ج - بر فرض که عمل مذکور فی نفسه جایز نباشد، آیا موردی که نجات زندگی زناشویی متوقف بر آن باشد، از حکم عدم جواز استثناء میشود؟

جواب: الف - عمل مذکور فی نفسه اشکال ندارد.

ب - کودکی که از این طریق متولد میشود ملحق به زن و شوهری است که صاحب اسپرم و تخمک هستند.

ج - گفته شد که عمل مذکور فی نفسه جایز است.

سؤال ۱۲۷۵: آیا تلقیح نطفه مردی اجنبی به همسر مردی که بچه دار نمیشود از طریق قرار دادن نطفه در رحم او جایز است؟

جواب: تلقیح زن از طریق نطفه مرد اجنبی فی نفسه اشکال ندارد ولی باید از مقدمات حرام از قبیل نگاه و لمس حرام و غیر آنها اجتناب شود و به هر حال در صورتی که با این روش کودکی به دنیا بیاید ملحق به شوهر آن زن نمیشود بلکه ملحق به صاحب نطفه و به زنی است که صاحب رحم و تخمک است.

سؤال ۱۲۷۸: امروزه میتوان تخمکهاییکه در خارج از رحم بارور شدهاند درمکانهای مخصوصی به طور زنده نگهداری کرد و در صورت نیاز آنها را در رحم صاحب تخمک قرار داد، آیا این کار جایز است؟

جواب: این عمل فی نفسه اشکال ندارد.

بخش چهارم: حضانت کودک متولد شده از تلقیح مصنوعی

6 |

نگهداری و تربیت کودکان را نمیتوان از زوجین پذیرنده جنین سلب کرد مگر اینکه در اثر انحطاط اخلاقی زوجین یا مسامحه آنان در حضانت کودک، صحت جسمانی یا تربیت اخلاقی طفل در معرض خطر قرار گیرد. که در این صورت طبق حکم دادگاه صلاحیت دار که دادگاه خانواده محل اقامت کودک است، حق حضانت از آنان یا یکی از آنان سلب خواهد شد. البته اعتیاد زبان آور به الکل، اعتیاد به مواد مخدر، عادت به قماربازی، اشتهار به فساد اخلاقی و فحشاء، ابتلا به بیماریهای روانی، سوء استفاده از کودک یا اجبار او به ورود در مشاغل ضد اخلاقی مانند فحشاء، تکدی گری، قاچاق و تکرار ضرب و جرح خارج از حد متعارف و امثال آن از جمله موجبات سلب صلاحیت زوجین در زمینه نگهداری و تربیت کودک است.

بند اول: ارث طفل ناشی از لقاح مصنوعی

نسب مطابق ماده ۸۶۱ قانون مدنی یکی از موارد تحقق توارث است. بنابراین طفلی که نسب مشروع دارد از اقوام خود ارث می برد و از او هم ارث برده میشود. ماده ۸۷۵ قانون مدنی نیز بیان می کند: « شرط وراثت زنده بودن در حین فوت مورث است و اگر حملی باشد، در صورتی ارث میبرد که نطفه او حین الموت منعقد بوده و زنده هم متولد شود اگرچه فوراً پس از تولد بمیرد.» صاحب جواهر نیز در این خصوص فرموده است: برای صحت انتساب حمل به مورث، علم به وجود حمل در هنگام فوت معتبر است. در مورد تلقیح مصنوعی هم اگر اسپرم شوهر قبل از فوت با تخمک زن ترکیب و نطفه تشکیل شود، در این صورت اگر زنده هم متولد شود، همچون فرزند حاصل از نزدیکی طبیعی ارث می برد. ولی اگر بعد از فوت شوهر نطفه تشکیل شود، در این صورت فرزند حاصل از لقاح مصنوعی از پدر خود ارث نخواهد برد. (نجفی، جواهر الکلام، ۷۹ - ۱۰۹)

- به عقیده اکثر فقها هرگاه تلقیح مصنوعی با استفاده از اسپرم شوهر و تخمک زوجه صورت گیرد، کودک به زوجین منتسب است (امام خمینی (ره) تحریر الوسیله، ۵۶۴؛ خامنه ای، سیدعلی، رساله اجوبه الاستفتاءات ۲۸۱؛ مکارم شیرازی، توضیح المسائل، ۴۹۱؛ حسینی سیستانی، توضیح المسائل، ۷۴۷) حقوقدانان نیز معتقدند که در این نوع تلقیح، رابطه زوجیت بین زن و مردی که پدر و مادر طفل محسوب میشوند وجود دارد و طفل نیز بنابر فرض از ترکیب نطفه های این دو ایجاد شده است و طفل متولد شده، طفل قانونی است و تمامی شرایط لازم را برای نسب قانونی دارا می باشد. (امامی، حقوق مدنی، ۱۸۴؛ کاتوزیان، دوره مقدماتی حقوق، ۳۲۹ صفایی، امامی، حقوق خانواده، ۱۰۲) بنابر آنچه گفته شد فرزند متولد شده از لقاح مصنوعی با اسپرم شوهر از کلیه اقارب نسبی عنوان شده در بحث وراثت و ارثیه ارث میبرد و کلیه اقارب نسبی که در بحث متداول و

معمول ارث، حق ارث بری دارند، نیز از او ارث خواهند برد. (انصاری، صمد صباحی، مجموعه دانشنامه حقوق ۲)

بند دوم: ارث در تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه

در این روش از تلقیح مصنوعی همانطوری که در طول پژوهش حاضر اشاره شد و اولین سؤالی که مطرح می‌شود وضعیت نسب کودک متولد شده با صاحب اسپرم از یک سو و صاحب تخمک (زوجه) و شوهر زن از سوی دیگر است. در مورد زوج فاقد اسپرم باید گفت کودک در هیچ حال متعلق به وی نیست زیرا از نطفه او متولد نشده است و در اسلام، فرزند دیگری را از آن خود خواندن جایز نیست) مغنیه، احوال شخصیه، ۳۷۲ (اما در مورد صاحب اسپرم برخی از حقوقدانان بین موردی که تلقیح با اطلاع مرد یا زن و یا بدون اطلاع ایشان انجام شود، تفاوت قائل شده و طفل حاصل از تلقیح را در صورت اطلاع مرد و زن در حکم فرزند ناشی از زنا دانسته و معتقدند نسب به تبع آن توارث ثابت نمیشود و در صورت جهل ایشان، در حکم ولد به شبهه دانسته‌اند (امامی، حقوق مدنی ۱۶۵؛ کاتوزیان، ناصر، حقوق خانواده ۲۷؛ شهیدی، ارث، ۱۰۲ جعفری لنگرودی، وصیت و ارث، ۳۶۶)

از آنجایی که کودک متولد شده از لقاح مصنوعی از تخمک زن و مرد ولد الزنا محسوب نمیشود و زنایی اتفاق نیفتاده، لذا بین مادر و کودک همانند مادر و فرزند ناشی از مقاربت طبیعی بر طبق ماده ۸۸۴ ق.م توارث وجود دارد (صمدی اهری، نسب ناشی از لقاح مصنوعی، ۱۱۶)

در این رابطه اگر صاحب اسپرم نیز مشخص باشد، پدر واقعی کودک است و کودک از وی ارث میرسد.

در باره زوج (شوهر زن) دو فرض مطرح است:

فرض اول: بین زوج و کودک احکام وضعی به وجود آمده از نسب طبیعی مانند توارث به دلیل مجهول بودن پدر، رابطه بین فرزند و پدر طبیعی برقرار نمی‌شود بنابراین توارثی برقرار نمی‌شود. (مرقاتی، حقوق کودکان در اهدای گامت، ۱۳۴).

فرض دوم: برابر اصول و ضوابط کلی قاعده فراش، فرزند متولد از فراش ملحق به شوهر اوست و در این صورت برابر ضوابط کلی صورت ظاهر بین آنان توارث برقرار خواهد شد و اگر خلاف ظاهر به اثبات رسید حق توارث ساقط میشود (صمدی اهری، نسب ناشی از لقاح مصنوعی ۱۱۷).

اما به نظر می‌رسد که بین زوج فاقد اسپرم با کودک متولد شده هیچ گونه رابطه نسبی وجود ندارد و این دو از یکدیگر ارث نمی‌برند.

بخش پنجم: دیدگاه‌های فقهی

در خصوص احکام ارث مربوط به طفل حاصل از تلقیح دو بیگانه، بین فقها اختلاف نظر وجود دارد که این نظرات بر سه دسته به شرح زیر میباشند:

الف- جواز ارث طفل حاصل از تلقیح مصنوعی: مقام معظم رهبری، استفتائات، ۲۸۲؛ حسینی سیستانی، توضیح المسائل، ۴۷۴؛ مدنی تبریزی، المسائل الجدید، ۷۷؛ روحانی، سایت اینترنتی *istefat*؛ حسینی میلانی، دیدگاههای علمی، ۱۹۰ این دیدگاه ها را دارند.

ب- عدم جواز ارث طفل ناشی از تلقیح مصنوعی: محمدحسن مرعشی شوشتری (به نقل از محلاتی، بررسی خلاء های قانونی، ۷۶) و مکارم شیرازی (رساله توضیح المسائل، ۴۹۱) از این گروه هستند.

ج- احتیاط: در خصوص توارث کودک ناشی از تلقیح مصنوعی با اسپرم بیگانه، برخی از فقهای معاصر قائل به احتیاط هستند: (امام خمینی ره)، تحریر الوسیله، ۴، ۵۶۵؛ گلپایگانی، مجمع المسائل، ۲، ۱۷۵؛ فاضل لنکرانی، جامع الاستفتائات، منتظری، تازه‌های احکام، ۱۲۰) از این گروه میباشند. براساس دیدگاه این فقها، با توجه به پیچیدگی‌های مسائل حقوقی ناشی از فروض مختلف تلقیح مصنوعی، مسائل مالی را باید با مصالحه حل و فصل نمود.

نتیجه گیری

در این پژوهش فهمیدیم که گرچه ناباروری یکی از مشکلات بسیاری از زوج ها در طول دورانهای مختلف زندگی بشر بوده و کماکان نیز هست ولی با پیشرفت علوم و فنون به ویژه در حوزهی پزشکی راههایی برای غلبه بر ناباروری پیدا شده که یکی از مطرح‌ترین این روشها، تلقیح مصنوعی است که در این روش عمل ترکیب اسپرم و تخمک در شرایط آزمایشگاهی انجام میشود. سپس سلول ترکیبی حاصل که سلول تخم و بوجود آورندهی جنین میباشد در رحم مادر کاشته میشود. در مواردی که مرد یا زن و یا هر دو توانایی تولید اسپرم و تخمک نداشته باشند از افرادی غیر از زن و شوهر شرعی و اصلی، اسپرم و تخمک یا هر دو گرفته میشود. اما دیدیم که تنها در تلقیح مصنوعی نوع اول یعنی شرایطی که اسپرم و تخمک زن و شوهر اصلی و شرعی با هم در شرایط آزمایشگاهی ترکیب میشود فقها و حقوقدانان متفقند که این کار مجاز و از لحاظ شرعی و قانونی اشکال ندارد. اما در نوع دیگر تلقیح مصنوعی یعنی تلقیح منی مرد بیگانه (غیر از شوهر) و یا مرد و زن بیگانه و اهدای جنین حاصل به زن و شوهر پذیرنده دیدگاه فقها و حقوقدانان کاملاً متفاوت و اکثر فقیهان با دلایل قرآنی و فقهی این روش را مردود دانسته و آن را غیرشرعی خوانده‌اند. و اما در خصوص حضانت و ارث کودکان متولد شده از روش تلقیح مصنوعی متوجه شدیم که باز تحت تأثیر دیدگاه مخالفان و موافقان این روش هستیم به طوری که هم دیدگاه فقهای موافق با تلقیح مصنوعی و هم قوانین مرتبط با آن حضانت و ارث این کودکان را همانند

پیشنهادهات

با تشکر از زحمات و راهنماییها و همچنین لطف و پیگیری استاد فرزانه و نکته سنج جناب آقای دکتر سید جلال موسوی نسب

« و السلام علی من اتبع الهدی »

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۵.
۳. امام خمینی(ره)، سید روح اله الموسوی، تحریر الوسیله (ترجمه موسوی همدانی)، انتشارات دارالعلم ۱۳۸۳.
۴. امامی، سید حسن، حقوق مدنی، انتشارات کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۷۸.
۵. انصاریان، حسین، نظام الاسرة فی الاسلام، جلد ۱.
۶. انصاری، صمد صباحی، مجموعه دانشنامه حقوق ۲.
۷. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، وصیت و ارث، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۷۴.
۸. حسینی سیستانی، سید علی، رساله توضیح المسائل، انتشارات بارش، ۱۳۸۱.
۹. حسینی میلانی، سیدمحمدهادی، دیدگاههای علمی، آستان قدس رضوی، ۱۳۸۴.
۱۰. خامنه ای، آیه اله سیدعلی، رساله الجوبه الاستفتائات، انتشارات المهدی ۱۳۸۱.
۱۱. ریاضت، زینب، فصلنامه حقوق پزشکی، سال ششم، شماره بیستم، بهار ۱۳۹۱.
۱۲. شهیدی، مهدی، ارث، انتشارات مجد، ۱۳۸۴.
۱۳. صادقی مقدم، محمد حسن، فصلنامه حقوق پزشکی، سال هفتم، شماره ۲۴، بهار ۱۳۹۲.
۱۴. صفایی، سید حسین، امامی، اسد...، حقوق خانواده، جلد ۲، قرابت و نسب و آثار آن، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۱.
۱۵. صمدی اهری، محمدهاشم، نسب ناشی از لقاح مصنوعی در حقوق ایران، انتشارات کتابخانه گنج دانش، ۱۳۸۲.
۱۶. علیان نژادی و مکارم شیرازی، ابوالقاسم و ناصر، حلیه های شرعی و چاره جویی های صحیح، انتشارات مدرسه الامام علی (ع)، قم، ۱۴۲۸ قمری، چاپ دوم.
۱۷. کاتوزیان، ناصر، دوره مقدماتی حقوق، مؤسسه نشر یلدا، تهران، ۱۳۷۹.
۱۸. کاتوزیان، ناصر، حقوق خانواده، جلد ۲، اولاد، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۲.
۱۹. گلیایگانی، سید محمدرضا، مجمع المسائل، مؤسسه دارالقرآن کریم.
۲۰. لنکرانی، محمد فاضل، رساله توضیح المسائل، انتشارات پیام عدالت، ۱۳۸۴.
۲۱. لنکرانی، محمد فاضل، جامع الاستفتائات، انتشارات امیر العلم، ۱۳۸۴.
۲۲. مدنی التبریزی، سید یوسف، المسائل الجدید، ج ۳، ناشر دفتر معظم اله، ۱۴۲۳.
۲۳. مرقاتی، سید طه، حقوق کودکان در اهدای گامت، فصلنامه پایش، سال ششم شماره ۴، ۱۳۸۶.

۲۴. محلاتی، شهربانو، بررسی خلاء های قانونی حقوق کودک، ناشر روابط عمومی شورای فرهنگی اجتماعی زنان.
۲۵. مغنیه، محمدجواد، الاحوال الشخصية، دارالعلم للملایین، بیروت، ۱۹۶۴.
۲۶. مکارم شیرازی، ناصر، رساله توضیح المسائل، انتشارات قدس، ۱۳۷۴.
۲۷. منصور، جهانگیر، قانون مدنی ایران، جلد اول تا سوم، انتشارات دوران، چاپ بیست و پنجم، تهران ۱۳۸۵.
۲۸. موحدی ساوجی، محمدحسن، تازه های احکام، مرکز نشر علوم دانشگاهی قم، ۱۳۷۳.
۲۹. میرهاشمی، سرور، تلقیح مصنوعی در اندیشه فقهی و حقوقی، ندای صادقی ۱۳۸۳، شماره ۳۶.
۳۰. نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، چاپ هفتم، ۱۴۰۰.
۳۱. سایت اینترنتی [istefta](http://istefta.ir).
۳۲. سلسله مباحث و سخنان استاد دکتر سید جلال موسوی نسب در کلاسهای فقه تطبیقی (مباحث وصیت وارث) و همچنین درس سمینار دانشگاه پیام نور خرم آباد زمستان ۱۴۰۰ و بهار ۱۴۰۱ شمسی.

توجه داشته باشید: جهت چاپ مقالات خود در نشریات علمی و همایش های معتبر با (خانم دکتر جعفری) تماس بگیرید. گواهی نامه پذیرش و چاپ مقاله، کمتر از ۷۲ ساعت صادر می گردد. ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

موسسه علمی و حقوقی قانون یار
برگزار می کند

پنجمین همایش علمی - پژوهشی
مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام

ارگان ها و سازمان های حامی معنوی برگزاری همایش (در استان کرمانشاه)
دانشگاه فرهنگیان - سازمان ارشاد اسلامی - آموزش و پرورش - بنیاد شهید، سازمان شهرداری و

www.Olomensani.ir **www.Ghanonyar.ir**

محورهای پذیرش مقالات

- تمام گرایش های رشته فقه، حقوق و علوم قضایی
- علوم تربیتی، تکنولوژی آموزشی و آموزش و پرورش
- روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم دینی و مذهبی
- علوم اقتصادی، بانکی و تمام گرایش های مدیریت

مکان و زمان برگزاری همایش
کرمانشاه - ۱۴۰۱/۱۲/۱۱

مدیر اجرایی همایش
دکتر شهلا رضایی

مدیر علمی و مسئول همایش
دکتر بهنام اسدی

ایمیل رسمی همایش جهت دریافت مقالات پژوهشگران
OLOMENSANI@YAHOO.COM

ارسال مقاله از طریق واتس آپ، ایتا، سروش، تلگرام، روبیکا به شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

دبیر خانه مرکزی موسسه قانون یار: تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، موسسه قانون یار ۵۲۶ - ۰۳۱۶۶۹۷۹۵۱۹

((در صورت طرح سوال درخصوصی ارسال مقاله یا جذب در هیات علمی همایش با خانم دکتر قبادی تماس بگیرید. ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵))